

Az intézményes óvodáztatás szerepe az iskolai esélyegyenlőség elősegítésében

Verebélyi Gabriella

Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar, Neveléstudományi és Pszichológiai Intézet
egyetemi docens 0000-0002-1049-3043 | MTMT: 10021432

KEYWORDS

- *Early Childhood Education and Care (ECEC)*
- *equal educational opportunities*
- *Teréz Brunszyk*
- *kindergarten policy*
- *inclusive education*

ABSTRACT

The role of institutional preschool education in promoting equal opportunities at school | One of the central objectives of education policy is to ensure equal opportunities. Developmental differences that emerge in early childhood have a significant impact on educational outcomes in the long term, and thus on the quality of life in adulthood. Institutional early childhood education and care (ECEC) plays a key role in this process, as it can mitigate disadvantages stemming from socio-economic background. Numerous domestic and international studies prove that high-quality preschool care develops cognitive, social and emotional competences, supports a smooth start to school, and promotes social mobility. Teréz Brunszyk founded the first Hungarian kindergarten in 1828 and then established a national kindergarten network, thereby setting a historical precedent for pedagogical practices that serve to create opportunities.

When viewed within the framework of human capital theory, the economic basis of the arguments is also clear: investments in the early stages of life bring the highest returns, especially for vulnerable social groups. In Hungary, legislative measures – such as compulsory kindergarten from the age of three, or regular skills assessments (e.g. DIFER), as well as targeted, individual pedagogical support – all aim to reduce educational inequalities. In line with OECD and European Union recommendations, these measures highlight the strategic role of universal access, high-quality early childhood education in promoting equal opportunities. The study argues that today's Hungarian kindergarten system continues to embody Brunszyk's vision – treating equal opportunities as a fundamental priority and strengthening social justice through inclusive, high-quality early childhood education.

KULCSSZAVAK

- *Kisgyermekkorú nevelés és gondozás (ECEC)*
- *oktatási esélyegyenlőség*
- *Brunszyk Teréz*
- *óvodapolitika*
- *inkluzív nevelés*

ABSZTRAKT

Az oktatáspolitikai egyik központi célkitűzése az esélyegyenlőség biztosítása. A korai gyermekkorban megjelenő fejlődésbeli különbségek hosszú távon jelentős hatást gyakorolnak a tanulmányi eredményekre, ezáltal a felnőttkori életminőségre is. Az intézményes kisgyermekkorú nevelés és gondozás (ECEC) kulcsszerepet játszik ebben a folyamatban, mivel képes mérsékelni a társadalmi-gazdasági háttérből fakadó hátrányokat. Számos hazai és nemzetközi kutatás bizonyítja, hogy a magas minőségű óvodai ellátás fejleszti a kognitív, a szociális és érzelmi kompetenciákat, támogatja a zökkenőmentes iskolakezdet, valamint előmozdítja a társadalmi mobilitást. Brunszyk Teréz 1828-ban alapította az első magyar óvodát, majd országos óvodahálózatot hozott létre, amellyel történelmi precedenst teremtett az esélyteremtést szolgáló pedagógiai gyakorlatokra.

A humántőke-elmélet keretében vizsgálva az érvek gazdasági alapja is egyértelmű: a korai életszakaszba történő beruházások hozzájárulnak a legmagasabb megtérülést, különösen a veszélyeztetett társadalmi csoportoknál. Magyarországon a jogszabályi intézkedések – például a hároméves kortól kötelező óvodáztatás, vagy a rendszeres készségfelmérések (pl. DIFER), valamint a célzott, egyéni pedagógiai támogatás – mind az oktatási egyenlőtlenségek mérséklését célozzák. Az OECD és az Európai Unió ajánlásaiával összhangban ezek az intézkedések kiemelik az univerzális hozzáférést, magas minőségű kisgyermekkorú nevelés stratégiái szerepét az esélyegyenlőség előmozdításában. A tanulmány érvel amellett,

hogy a mai magyar óvodai rendszer továbbra is Brunszvik vízióját testesíti meg – az esélyegyenlőséget alapvető prioritásként kezelve, és befogadó, magas színvonalú kora gyermekkori nevelés révén erősítve a társadalmi igazságosságot.

Bevezetés

Az iskolai esélyegyenlőség az oktatáspolitikai egyik központi célkitűzése, mivel a gyermekkorban kialakuló fejlettségbeli különbségek gyakran előre jelzik a későbbi tanulmányi és életpálya-esélyeket. Számos nemzetközi és hazai kutatás hangsúlyozza, hogy az óvodai nevelés hozzájárulhat a korai években megmutatókozó hátrányok enyhítéséhez és az esélyek kiegyenlítéséhez (Kovač Šebart, Hočevár & Štefanc, 2017; Fleisz-Gyurcsik, 2021). Az Európai Unió dokumentumai szerint az óvodai ellátás kulcsszerepet játszik a szociális befogadás előmozdításában és a társadalmi különbségek csökkentésében. Egyes országokban, köztük Magyarországon is, erre alapozva vezették be a hároméves kortól kötelező óvodáztatást a hátránykompenzáció céljával.

A tanulmány egyik célja, hogy bemutassa, milyen szerepet játszik az intézményes óvodai nevelés a gyermekek iskolai esélyeinek alakulásában, különös figyelmet fordítva a hátrányos helyzetű gyermekekre. Az elemzések alapját azok a hazai és nemzetközi kutatási eredmények biztosítják, amelyek az óvodai ellátás és a későbbi tanulmányi teljesítmény, társadalmi mobilitás, valamint az esélykülönbségek alakulása közötti összefüggéseket vizsgálják.

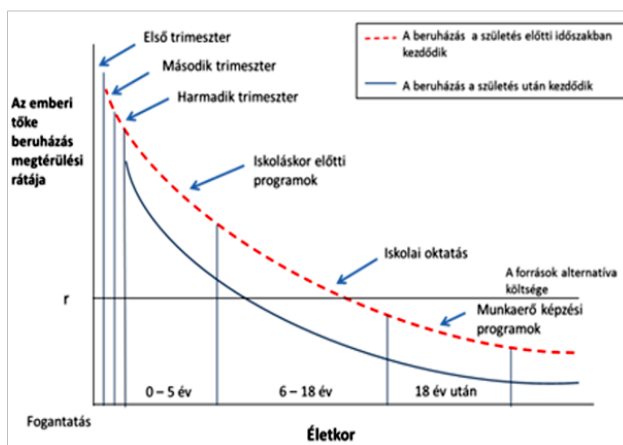
A tanulmány további célja annak bemutatása, hogy Brunszvik Teréz, korát meghaladva, már az 1800-as évek elején az esélyegyenlőség és a hátrányos helyzetű gyermekek érdekeit szem előtt tartva indult neki a kisdédóvók hazai megvalósításának. Bemutatásra kerülnek, hogy hol vannak azok a csatlakozási pontok, amelyek összekötik Brunszvik Teréz gondolatait a kisdédóvók szükségességről és a társadalmi esélyegyenlőség megvalósítása felé vezető utat.

Elméleti háttér

Az óvodai nevelés pedagógiai és gazdasági szempontból is kulcsfontosságú, mivel a korai intervenciók magas megtérüléssel járnak. Heckman és munkatársai (2006) például kimutatták, hogy a kisgyermekkori befektetések hosszú távú társadalmi és gazdasági előnyökkel járnak. A longitudinális vizsgálatok szerint az iskolakezdekéskor mutatkozó képességfejlettség közvetlenül befolyásolja a későbbi tanulmányi eredményeket, míg az olyan háttértényezők, mint a szülők jövedelmi vagy képzettségi szintje, jóval kisebb szerepet játszanak ebben a folyamatban. A felismerések alapján az óvodai nevelés a kognitív és szociális kompetenciák kialakításán keresztül próbálja ellensúlyozni a családi hátrányokat (Heckman et al., 2006).

Elméleti keretként szolgálhat továbbá a humántőke-elmélet is. A humántőke-elmélet alapján a korai befektetések megtérülése nagyobb lehet, mint későbbi beavatkozások esetében, mivel a fejlődő agy érzékenyen reagál a stimulációra.

Hazánkban a korai intervencióban rejlő lehetőségek fontosságával a legintenzívebben Kereki Judit és munkatársai foglalkoztak. Számos publikációban igyekeztek minél szélesebb körben a korai intervenciók ellátórendszernek az előnyeit bemutatni. Kihangsúlyozva a következőket: „A gyermek fejlődésére ható káros tényezők megelőzésének fontosságán vagy a minél korábbi beavatkozások egyéni fejlődést befolyásoló meghatározó jelentőségén túl nem tekinthetünk el a korai életszakaszban nyújtott prevenciók és intervenciók támogatások hosszú távú társadalmi hasznosságától sem, hiszen ezek – a kutatási eredmények szerint – költséghatékonyabbak, eredményesebbek, mint a később nyújtott beavatkozások.” (Kereki 2015, 56).

1. ábra – Az emberi tőkebefektetés megtérülési rátája a különböző életkorokban, azonos nagyságú befektetéssel számítva. (Forrás: Doyle et al. 2009, idézi Kereki, 2015, 57)

„Először Carnerio és Heckman (2003) írták le, hogy az iskoláskor előtti beruházások megtérülési rátái magasabbak, mint az iskoláskor utáni ráták (Carnerio & Heckman, 2003). Később ez a megállapítás differenciálódott, Heckman részletesebb életkor szerinti bontásban írta le az emberi tőke beruházás megtérülési rátájának változását (Heckman, 2008a, 2008b).

Mindez a várandósság szakaszára kivetíthető, hipotetikusán megközelítve, ha a befektetés már a születés előtt kezdődik, akkor annak megtérülési rátája magasabb, mint a születés után megkezdett beavatkozásoké (lásd 2. ábra) (Doyle, Harmon, Heckman és Tremblay, 2009).” (Kereki 2015, 57).

Az óvoda mint befektetés az esélyegyenlőség megvalósulásába

Az óvoda mint intézményrendszer szerves részét képezi a korai intervenciós rendszernek. A kötelező óvodáztatás pedig tulajdonképpen egy hosszú távon megtérülő befektetés az állam részéről – az állampolgárai javára – a társadalmi esélyegyenlőség minél sikeresebb megvalósulásának előmozdítása érdekében.

Magyarországon az óvodai részvétel szabályozása szorosan kapcsolódik az esélyegyenlőség javításához. A 2011. évi CXCV. törvény például előírja, hogy hároméves kortól napi négy órában kötelezővé teszik az óvodai nevelésben való részvételt hátránykompenzációs céllal. Hazai tanulmányok rámutatnak, hogy a „késői óvodáztatás” vagy rendszertelen óvodába járás hosszú távon konzerválja a társadalmi hátrányokat és az esélyegyenlőtlenségeket.

A hazai kutatók továbbá a DIFER-mérések és longitudinális vizsgálatok alapján hangsúlyozzák, hogy a tanulási képességek és szociális és kognitív készségek óvodai fejlettsége erősen meghatározza a későbbi tanulmányi teljesítményt. A DIFER-felméréseken alapuló kutatások szerint például azok a gyermekek, akik óvodáskorban átlagos vagy átlagon felüli fejlettségi szinttel kezdték az iskolát, általában jobb eredményeket értek el később, míg a lemaradással indulók esetében nő a tanulmányi kudarcok kockázatának növekedése (Józsa, 2004; Józsa & Podráczky, 2024). Hazai esettanulmányok és pilotprogramok bizonyítják, hogy a korai fejlesztést célzó módszerek – például az egyéni fejlesztés vagy az intenzív, játékos fejlesztés – hatékonyan csökkenthetik a kezdeti hátrányokat. Emellett a szakirodalom felhívja a figyelmet arra, hogy a pedagógusok képzettsége és az intézményi háttér (például infrastrukturális feltételek) jelentősen befolyásolják az óvodai nevelés kompenzációs képességét.

A nemzetközi kutatások eredményei is összhangban vannak azzal, hogy az intézményes korai nevelés elősegíti a társadalmi esélyegyenlőséget. Schmutz (2023) átfogó metaelemzése szerint az óvodai ellátás hatékony oktatáspolitikai eszköz az egyenlőtlenségek csökkentésére, mert a hátrányos helyzetű családokból származó gyermekek arányaiban nagyobb előnyökhöz jutnak az ilyen programok révén. A szerzők hangsúlyozzák továbbá, hogy az európai országokban bevezetett programok kiemelkedően sikeresek ebben a tekintetben, ami alátámasztja az EU politikai célkitűzéseit.

Nemzetközi szervezetek is egyértelműen a korai nevelésbe való befektetés szükségességét hangsúlyozzák. Az OECD 2025-ös jelentése szerint a gyermekkor kezdetén tapasztalható fejlettségi különbségek kezelésének leghatékonyabb eszköze az ECEC-rendszerbe való befektetés: a jelentés rámutat, hogy a veszélyeztetett gyerekek gyakran nem jutnak megfelelő minőségű korai ellátáshoz, és ezért a korai szakaszban megvalósított beavatkozások jelentősen csökkenthetik a későbbi lemaradásokat és az iskolai bukások arányát (OECD, 2025).

Emellett egyes longitudinális programok hatáselemzései (például a Perry-preschool program¹) azt mutatják, hogy a magas minőségű óvodai nevelés tartósan javítja a fiatal felnőttek mentális és fizikai egészségét, csökkenti a bűnözést, illetve növeli a foglalkoztatottságot és a jövedelmet (Hojman, García, Heckman & Elango, 2017; Schmutz, 2023).

Összességében tehát úgy tűnik, hogy a kisgyermekkorai intervenciók évtizedeken át tartó pozitív hatással járnak, ami erősíti a társadalmi mobilitást és az esélyegyenlőség fenntarthatóságát. „A kisgyermekkorai nevelés és gondozás (ECEC) minden gyermek alapvető joga, és az élethosszig tartó tanulás alapja. Fontos szerepet játszik az esélyegyenlőség megteremtésében és a nők munkaerőpiaci részvételének növelésében.” (OH, 2025).

Brunszvik Teréz és az emberi-tőkébe való befektetés

Brunszvik Teréz munkássága szorosan összefügg az esélyegyenlőség megteremtésével, különösen a gyermekek és a nők oktatása terén. Életszemléletét és elhivatottságot a reform gondolkodású édesapjától örökölhette, aki már 1790-ben Pozsonyban felszólalt a nőnevelés és az állami leányiskolák szervezése érdekében. Brunszvik Antal gróf korai halálához kötik Brunszvik Teréz életrajzírói azt az élethosszig tartó elhivatottságot, melyben édesapja szellemiségét szerette volna tovább vinni, és saját család alapítása helyett a társadalom jobbítására tette fel életét. Svájcban ismerkedett meg Pestalozzival, akinek a köznevelés fontosságával összefüggő nézetei indították el többek között az óvodalapítás útján.

Azonban törekvései a pénzhiány miatt sokáig csak tervek maradtak. Majd 1826-ban új lendülettel vettette bele magát a munkába. „Akkor jelent meg ugyanis Sámuel Wilderspin „Infant education...” című művének első német fordítása², vagyis az a könyv, amelyből Brunszvik Teréz az óvodák ötletét merítette. Ezt követően felvette a kapcsolatot a fenti könyv fordítójával, a bécsi Joseph Wertheimerrel, s benne olyan segítőtársra és „szaktanácsadóra” lelt, aki nélkül aligha boldogult volna.” (Hornýák, 2005, 12).

Az óvodalapításhoz szükséges támogatások összegyűjtése céljából sok levelet írt a lehetséges támogatóknak. Nagyon okos „üzletasszonyként” igyekezett mindenkinek olyan előnyeit bemutatni a leendő kisdédóvóknak, amely minden

¹ Perry Preschool Project: <https://tinyurl.com/y2ydsny7>.

² Német címe: Wilderspin, Sámuel: Ueber die frühzeitige Erziehung der Kinder und die englischen Klein-Kinder-Schulen... Aus dem Englischen nach dem dritten Aufl., und mit Anmerkungen und Zusätzen versehen von J. Wertheimer. Wien, 1826.

címzettnél figyelembe vette az egyéni érdeklődést, erkölcsi és szemléletbeli orientációkat. Összegyűjtött leveleiből jól láthatjuk, hogy nagyon széles látókörűen gondolkodott az apja halálakor kitűzött célja – a társadalom jobbá tétele – terén:

„A támogatók toborzása céljából Teréz grófnő sok levelet írt. Mesterien forgatta a tollat, s arra is jól ráértett, hogy kit mivel, milyen érvekkel környékezhessen meg. Egy nőismerősenek azt bizonygatja, hogy „egy olyan intézet alapítójának lehetni, amely igazán jó keresztényeket, jó, erkölcsös embereket nevel, és így gátat szab az általános romlásnak, nagyon boldogító érzés.” Az óvodák „a vallássosságra és erkölcsi javításra hivatottak, és az a feladatuk, hogy a jó csiráit hintsék szét ott, ahol egyébként a bűn vetése burjánzott. Az emberbarát gazdagok pedig arra hivatottak, hogy Isten eme kertjét a kis gyermekek zsenge lelkében ápoltsassák, hogy a vad gyomok ne vethessenek kiirthatatlan gyökeret, amely később minden fáradozásnak ellenállna.” Kamarai tanácsos nagybátyjának Teréz azt bizonygatta, hogy a szegények támogatásának nem az alamizsna a legcélszerűbb módja: „Amit oly könnyen megszereznek hazugsággal és fortéllyal, azt könnyelműen el is herdálják nyomban, és így nem ér véget az elszegényedés és az alamizsnaadás. A helyesen vezetett kisdédóvó a jövőben a kórházakat és a börtönöket is néptelenebbé teszi majd, mert nagyon gyakran a gyerekkor első, elhanyagolt éveiben alapozódik meg a test és lélek minden elkorcsosulása.” Egy Bécsben lakó ismerősenek azt írja, hogy az infant schoolt Angliában immár „sikeres gondoskodás kíséri”, nekünk tehát „ugyanazt az ügyet, érett megfontolás és vizsgálat után, egy ország kultúrájában tett óriási lépéseknek kell tekintenünk. Semmi mást nem óhajtottunk annyira, mint hogy ennek utánzásával a legnagyobb nemzeti jótétet ajándékozzuk meg hazánkat.” Egy másik levelében Teréz azzal érvel, hogy a megnyitandó óvodával „miénk lesz a dicsőség, hogy első vagyunk az Osztrák Monarchiában. Másutt külön kiemeli, hogy a leendő óvodában „minden tárgyat magyarul is oktatnak”, azaz „magyar gyermekek számára magyar nyelven létesítünk (iskolát)”.” (Hornyák 2005, 13).

Ennek a tanulmánynak nem célja Brunszvik Teréz életművének teljes körű bemutatása, de a fentebb bemutatott részletek alapján kijelenthetjük, hogy a társadalom jobbá tételébe vetett hite és tevékenysége jelentősen hozzájárult a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentéséhez. Nézzük, hogy hol vannak azok a csatlakozási pontok, amik összekötik Brunszvik Teréz gondolatait – a kisdédóvók szükségességéről – és a társadalmi esélyegyenlőség megvalósítása felé vezető utat.

Az első magyar óvoda megalapítása

1828. június 1-jén Brunszvik Teréz Budán, édesanyja házában hozta létre az első magyarországi óvodát. Ez az elsőnek megvalósított kisgyermeknevelő intézmény elsősorban a szegény családok gyermekeinek nyújtott nevelést, akiknek

otthon nem volt lehetőségük megfelelő gondoskodásra és oktatásra. Az óvoda célja az volt, hogy megelőzze a gyermekek elkallódását, és biztosítsa számukra a korai nevelés lehetőségét (Kenyeres 2001; Kacsinecz 2023).

Óvodák hálózatainak kiépítése

Brunszvik Teréz nem elégedett meg egyetlen intézmény létrehozásával. 1836-ban megalapította a *Kisdedóvó Intézeteket Magyarországon Terjesztő Egyesületet*, amelynek célja az óvoda-hálózat létrehozása volt az országban. Ne feledjük, hogy ekkor még a „Nagy Magyarország”-ról beszélünk, például Besztercebányán, majd Pozsonyban és Nagyszombaton alapított óvodákat. A már működő kisdedóvók hatékonyságát látva, egyre több tehetős támogatót sikerült az ügynek megnyerni, ennek eredményeként 1848-ra már 77 óvoda működött az akkori Magyarországon, amelyek közül több kifejezetten a szegényebb rétegek gyermekeinek felkarolása céljából került megalapításra (Kozák, 2019).

„Örvendezve látjuk, hogy Édes Hazánkban a’ felemelkedett nemes lelkű Hazafiak emberszerető gondoskodása által a’ szegény sorsú ’s elhagyatott árva gyermekek gyámolítására, neveltetésére és taníttatására tzelző hasznos intézetek szaporodnak.” Ezzel a mondattal kezdi híradását a bécsi Magyar Kurír az 1829. november 4-én Besztercebányán megnyitott „Gyám- és Tanító-Intézetről”, amellyel az óvoda - 17 hónappal az első budai alapítás után - vidéken is elindult hódító útjára.” (id. Hornyák, 2005, 5).

Nőnevelés és a nők egyenjogúsága

Brunszvik Teréz elkötelezett híve volt a nők oktatásának és egyenjogúságának is, melyre talán a legjobb példa saját munkássága és élete. Unokahúgával, Teleki Blankával együttműködve hozták létre például az első magyar nőnevelő intézetet, amely a leányok számára biztosított oktatást és nevelést. Emellett ipariskolákat is alapított, ahol a lányok gyakorlati ismereteket szerezhettek, elősegítve ezzel önállóságukat és társadalmi érvényesülésüket (Nőkért Egyesület, 2019).

A családi nevelés fontosságának hangsúlyozása

Brunszvik Teréz felismerte, hogy a gyermekek nevelése nemcsak az oktatási intézmények feladata, hanem a családé is. Különösen az édesanyák szerepét emelte ki, és hangsúlyozta, hogy a tudatlan és durva anya negatívan befolyásolhatja gyermeke fejlődését. Ezért fontosnak tartotta az anyák oktatását és bevonását a nevelési folyamatba (Magyar Nagylexikon, 1995).

Jótekonysági tevékenységek és társadalmi felelősségvállalás

Az 1817–1818-as éhínség idején Brunszvik Teréz jótekonysági nőegyletet szervezett. Az Egylet bevételeit az éhínség által leginkább sújtott társadalmi csoportoknak juttatták el pl: munkásotthonok, szegényházak. A nőegyleti bevételek később is kiemelt szerepet játszottak például az ún. gyermekfoglalkoztatók létrehozásában és fenntartásában is (Kacsinecz, 2023).

Az óvodáztatással kapcsolatban nem csak a létrehozásukat tartotta fontosnak, az óvodák minél hatékonyabb működtetése érdekében az óvodában dolgozó tanítóknak rendszeres képzéseket tartottak, többek közt saját maga is. Szerette volna a nőnevelés előmozdítása és az óvodákba a megfelelő felkészültségű tanítók képzése érdekében a hazai tanítóképzést is megalapítani, azonban ezt a hazai arisztokrácia nem támogatta. Bár tanítóképzőt nem, de Teleki Blanka támogatásával az első magyar nőnevelő intézetet 1846-ban sikerült létrehozni.

Brunszvik Teréz munkássága tehát jelentős mértékben hozzájárult az esélyegyenlőség megteremtéséhez Magyarországon, különösen a gyermekek és a nők oktatása terén. Tevékenysége úttörőnek számított, és máig hatással van a magyar oktatási rendszerre és a társadalmi egyenlőség előmozdítására. Láthattuk, hogy ezek az intézmények a rászorulókat megsegítését és a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentését szolgálták.

„1865-ben az Országos Széchényi Könyvtár (Bohusné Szögyény Antónia által létrehozott) dísztermében emlékülést tartottak tiszteletére. Az egyik felszólaló Brunszvikot Széchényi Istvánnal állította párhuzamba, aki 'az anyagi fejlődést, az industrializmust indította meg és közvetlenül rakta le alapjait annak a Magyarországnak, amely csak 'lesz' – Brunswick Teréz az industrializmus nyomában járó (...) veszedelmeket igyekezett közneveléssel tompítani.'”(id: Nőkért Egyesület, 2019).

Összefoglalás

A bemutatott elméleti összefüggések alapján egyértelmű, hogy az intézményes óvodai nevelés döntő szerepet játszhat az iskolai esélyegyenlőség erősítésében. Különösen a hátrányos helyzetű gyermekek számára nyújt kompenzációs hatást azáltal, hogy kiegyenlíti a korai fejlettségben meglévő eltéréseket és megerősíti a kritikus alapkészségeket (nyelvi, matematikai, szociális) kialakulását. Hazai és nemzetközi tapasztalatok szerint, ha széles körben elérhető és minőségileg is magas színvonalú óvodai ellátást biztosítunk, az hozzájárul a tanulmányi különbségek csökkentéséhez, a korai lemorzsolódás mérsékléséhez és a társadalmi mobilitás erősítéséhez (Schmutz, 2023).

A korai intervenciónak, ezen belül is az óvodai nevelésnek az esélyegyenlőség előmozdításában tehát a legfontosabb **szerepei** a következők:

- **Korai hátránykompenzáció:** A családi háttérből eredő hátrányok csökkentése (pl. szociokulturális és /vagy szocioökonómiai háttér, nyelvi hátrány).
- **Esélyteremtés:** Az óvoda—iskola átmenet megkönnyítését célzó foglalkozások, a szülői tájékoztatók, a gyermekvédelmi és a gyógypedagógiai hálózat erősödő jelenléte hozzájárulhatnak, hogy a gyermekek egyenlő feltételekkel kezdhessék meg iskolai tanulmányaikat.
- **Szociális integráció elősegítése:** Különböző társadalmi helyzetű, etnikai háttérű, a kiemelt figyelmet igénylő, ezen belül kiemelten a sajátos nevelési igényű gyermekek együtt nevelése. Az óvoda a hatékony együttnevelés megvalósításával a társadalmi elfogadás modelljeként kell, hogy funkcionáljon.
- **Nyelvi és kommunikációs készségek fejlesztése:** A szociális és kognitív kommunikáció a társadalmi lét és az iskolai sikeresség alapja. Ezért az óvodáknak nemcsak az anyanyelvi nevelést (magyar nyelv) kell prioritásként megjelölnie, hanem a nyelvi hátrány, a többnyelvűség vagy a migráció hatására megjelenő idegen nyelven beszélő gyermekek nyelvi fejlesztésére is nagy hangsúlyt kellene fektetni.

Az óvodai nevelés a következő pedagógiai eszközökön és tevékenységeken keresztül támogatja az óvodai nevelés esélyteremtő lehetőségeinek előmozdítását:

- **Egyéni képességekhez igazodó fejlesztés:** differenciált foglalkozások, játékos tanulás, egyéni fejlesztés,
- **Szociális készségek fejlesztése:** Együttműködés, szabálykövetés, empátia.
- **Ingyenes étkezés, eszközök, tanszerek biztosítása:** anyagi hátrányok enyhítése a rászoruló családok esetében.
- **Logopédiai, gyógypedagógiai és pszichológiai támogatás: a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek** (SNI (sajátos nevelési igényű), BTM (beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő) gyermekek segítése. De ide tartozik (pszichológiai támogatás) a tehetséges gyermekekkel való kiemelt foglalkozás, a tehetséggondozás is.
- **Kapcsolattartás a családokkal:** szülőkkel való együttműködés, családlátogatások, szülői klubok létrehozása nem csak a szülő és pedagógus közötti jó kapcsolat kialakításában segíthet, hanem a két fél sikeresebb együtt gondolkodását is ösztönözheti a gyermeki személyiség épülésének érdekében.

A hazai jogszabályok aktualizálása ebben az évben az óvoda és iskola közötti átmenet hatékonyabbá tétele érdekében történt meg. A megvalósításhoz még sokat kell dolgozni, de rendkívül sokat jelenthetne ez a rendelet az alsóbb társadalmi osztályok gyermekeinek az iskolai esélyeik növelésében, vagy a sajátos nevelési igényű tanulók minél hatékonyabb integrált iskolai nevelésének előmozdításában.

2025. áprilisában megjelent az 77/2025. (IV. 15.) Korm. rendelet. Bevezető része megfogalmazása szerint a jogszabállyal a Magyar Kormány célja 'az óvoda és az iskola közötti átmenet zökkenőmentes biztosítása'.

A rendelet Az Óvodai nevelés országos alapprogramjának (ONOAP) módosításával biztosítja a következők előmozdítását / megvalósítását:

- a gyermekek sikeres iskolai előre haladásához szükséges képességek, készségek célzott óvodapedagógiai fejlesztését,
- a minőségi és megfelelő pedagógiai, módszertani tartalom megjelenítését,
- a nagycsoportos korosztályú gyermekek személyiségfejlődésének segítségét,
- a tanulás, ismeretszerzés iránti motiváció és
- a hazája, nemzete értékei iránt való elköteleződés kialakítását (ONOAP, 2025).

Ennek biztosításával kapcsolatban „Az óvodai élet megszervezése” 6-9. alpontjában a következők olvashatók:

- „A gyermekek a tanköteles korukat megelőző nevelési évben a későbbi eredményes iskolai előrehaladáshoz fontos képességeik és készségeik fejlesztése érdekében az óvodai csoportokban naponta összesen 45 perces időkeretben, a feladatra differenciált, a gyermek egyéni terhelhetőségéhez igazodó – amennyiben az infrastrukturális adottságok lehetővé teszi, külön térben szervezett – iskola-előkészítő fejlesztő pedagógiai tevékenységben vesznek részt.” (ONOAP, 2025).

A kisgyermekkori befektetések magas megtérülése különösen a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek esetében tapasztalható kiemelkedő fejlesztőhatás miatt a korai nevelést erősítő köznevelés jelentős társadalmi és gazdasági haszonnal járhat. A hazai és nemzetközi kutatások egybehangzóan azt mutatják, hogy a gyermekkorai intervenciók már a legkorábbi életszakaszban kiküszöbölhetik az esélyteremtés akadályait, így az óvodai nevelésbe történő beruházás alapjaiban járulhat hozzá egy igazságosabb oktatási rendszer és társadalom kialakításához. Nemzetközi ajánlások alapján is az körvonalazódik, hogy a leghatékonyabb stratégia

az univerzális és célzott eszközök kombinációját jelenti, azaz minden család számára biztosítani kell az alapvető nevelési szolgáltatásokhoz való hozzáférést, miközben további támogatást nyújtanak a leginkább rászorulóknak (például fejlesztő programok, képzett szakemberek és kiegészítő szolgáltatások formájában) (OECD, 2025; Hojman, García, Heckman & Elango, 2017).

A magyar óvodáztatás tehát továbbra is követi a Brunszvik Teréz által megálmodott célokat: a köznevelés valóban a köz szolgálatában álljon, és prioritásként kezelje, hogy segítsen a gyermekek közötti – akár képességbeli, akár szociális háttérből adódó – esélyegyenlőtlenségeket enyhíteni.

Felhasznált irodalom

2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről. <https://tinyurl.com/4c4394n2>.
- Bertus Barcza, P. (2006): Brunszvik Teréz, az óvodaalapító. National Geographic, Kultúra Blog-Post, (2006.07.27.) <https://tinyurl.com/3u56yxr5>
- Carneiro, P. & Heckman, J. J. (2003): Human Capital Policy. In Heckman J. & Krueger A. (eds.): *Inequality in America: What Role for Human Capital Policy?* MIT Press. 77–240. <https://doi.org/10.2139/ssrn.434544>
- Doyle, O., Harmon, C. P., Heckman, J. J. & Tremblay, T. R. (2009): Investing in Early Human Development: Timing and Economic Efficiency. *Economics & Human Biology*, 7(1), 1–6 <https://doi.org/10.1016/j.ehb.2009.01.002>
- Európai Bizottság: Európai Oktatási és Kulturális Végrehajtó Ügynökség. (2025): Főbb adatok a koragyermekkori nevelésről és gondozásról Európában 2025-ben: Eurydice-jelentés. Az Európai Unió Kiadóhivatala. <https://data.europa.eu/doi/10.2797/66224>
- Fleisz-Gyuresik, A. (2021): *A hazai publikált óvoda–iskola átmenetet segítő gyakorlatok szisztematikus áttekintése. Gyermeknevelés : Tudományos Folyóirat*, 9(2), 56–90. <https://doi.org/10.31074/gyntf.2021.2.56.90>
- Heckman, J. J., Grunewald, R. & Reynolds, A. (2006): *The dollars and cents of investing early: Cost–benefit analysis in early care and education. Zero to Three*, 26(6), 10–17.
- Heckman, J. J. (2008a): The case for Investing in Disadvantaged Young Children. In First Focus (ed.): *Big Ideas for Children: Investing in Our Nation's Future*. First Focus, 49–58
- Heckman, J. J. (2008b): Schools, skills and synapses. *Economic Inquiry*, 46(3), 289–324. <https://doi.org/10.1111/j.1465-7295.2008.00163.x>
- Hojman, A., García, J. L., Heckman, J. J. & Elango, S. (2017): *Early childhood education and social mobility*. VoxEU, BlogPost, <https://tinyurl.com/4fj928pc>
- Hornýák Mária (2003): *Első óvodánk története : Buda-Krisztinaváros, 1828-1867*, (Őrláng füzetek, ISSN 2062-0179 ; 8.). Brunszvik Teréz Szellemi Hagyatéka Alapítvány, Martonvásár. ISBN 963-214-139-3 <https://tinyurl.com/pf8x8hj7>
- Hornýák Mária (2005): *Brunszvik Teréz és a Felvidék első óvodái : Besztercebánya, Pozsony, Nagyszombat*, (Őrláng füzetek, ISSN 2062-0179 ; 11.). Brunszvik Teréz Szellemi Hagyatéka Alapítvány, Martonvásár, ISBN 963-219-517-5, <https://tinyurl.com/3699a3p8>
- Józsa Krisztián (2004): Az első osztályos tanulók elemi alapkészségeinek fejlettsége : Egy longitudinális kutatás első mérési pontja. *Iskolakultúra*, 14(11), 3-16. <https://tinyurl.com/37yhd8y3>

• A tanulmányban előforduló webes hivatkozások legutolsó ellenőrzési időpontja: 2025. november 1.

- Józsa, K. & Podráczky, J. (2024). *Az óvoda –iskola átmenet segítése*. In Pusztai G., Engler Á., Hrabéczy A. & Bencze Á.: Mesterség és intelligencia az oktatáskutatásban: Tanulmányok Kozma Tamás tiszteletére. Oktatókutatók könyvtára (18). CHERD-Hungary, CHERD-H, Debrecen, 77–90. <https://tinyurl.com/39mx69vm>
- Kacsinecz, K. (2023). Brunsvik (Brunswick) Teréz/Terézia Brunšviková: Német hölgyből magyar honleány (Magyar volt vagy szlovák? 5.) Napunk, BlogPost, (2023. 07. 26. 20:41) <https://tinyurl.com/2ycuzrfc>
- Kenyeres, Á. (főszerk., 2001): Magyar életrajzi lexikon. Brunsvik Teréz. Arcanum Adatbázis Kft., 2001, <https://tinyurl.com/5n7wyjzv>
- Kereki, J. (2015). A koragyermekkori intervenció rendszere – utak és kapcsolódások. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*, 3(2), 55–76. <https://doi.org/10.31074/gyntf.2015.2.55.76>
- Kovač Šebart, M., Hočvar, A., & Štefanc, D. (2017): An analysis of the state of affairs in preschool education from the aspect of ensuring equity and equal opportunities in the education system of the Republic of Slovenia. *Sodobna Pedagogika : Journal of Contemporary Educational Studies*, 68[134](3), 210–228. <https://tinyurl.com/wut5mmab>
- Kozák, P. (2019): *Brunsvik Terézia*. Névpont. <https://tinyurl.com/peyvua63>
- Magyar Nagylexikon (1995): *Brunsvik Teréz* [szócikk] 4. köt., Akadémia Kiadó, Budapest,
- Nőkért Egyesület (é. n.): *Brunsvik Teréz*. BlogPost, [eredeti megjelenés: Antoni, R. (2019): Brunsvik Teréz, az első magyar óvoda megalapítója (1775–1861), Nőkért Egyesület, BlogPost nyoman]. <https://tinyurl.com/33vde9vr>
- OECD. (2025). *Reducing Inequalities by Investing in Early Childhood Education and Care* : Report OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/b78f8b25-en>.
- OH (2025): *Főbb adatok a kisgyermekkori nevelésről és gondozásról Európában – 2025*. Oktatási Hivatal, Budapest. <https://tinyurl.com/5bnyhcbm>
- ONOAP (2025): A Kormány 77/2025. (IV. 15.) Korm. rendelete az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról szóló 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet, valamint egyes köznevelési tárgyú kormányrendeletek módosításáról. Magyar Közlöny, 2025/44. 2128-2139. <https://tinyurl.com/yc55fbu4>
- Perry Preschool Project (é. n.): Heckman, J. J., Garcia, J. L., Bendoric F. H. & Leaf D. E. University of Chicago, Center for Economics of Human Development, Chicago, <https://tinyurl.com/y2ydsny7>
- Schmutz, R. (2023). *Is universal early childhood education and care an equalizer? A systematic review and meta-analysis of evidence*. Research in Social Stratification and Mobility, 96, 100703. <https://doi.org/10.31235/osf.io/2vjba>
- Suna, H. E., & Ozer, M. (2024). Medium- and long-term outcomes of early childhood education: Experiences from Turkish large-scale assessments. *Humanities and Social Sciences Communications*, 11, 853. <https://doi.org/10.1057/s41599-024-03241-9>